

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

сильних сторін інноваційно-інтеграційного потенціалу; перетворення потенційних інноваційно-інтеграційних переваг на реальні переваги; створення сприятливих умов для реалізації можливостей; скорочення (усунення) слабких сторін та мінімізації зовнішніх загроз; посилення інноваційного потенціалу країн та його впливу на результати функціонування економіки: продуктивність праці, якість життя, екологічне благополуччя на основі пріоритетів сталого розвитку і соціальної відповідальності.

Висновки і пропозиції. Поширення співпраці подібних за рівнями інноваційного потенціалу країн ОЧЕС слід розглядати як стратегічний напрямок посилення їх конкурентних переваг. Втім така співпраця гальмується низькою об'єктивних і суб'єктивних чинників, які полягають в інституціональній, макроекономічній, геоелектронічній та геополітичній площинах.

Аналіз індикаторів інституційного середовища засвідчив низьку ефективність інституційних механізмів у країнах ОЧЕС. Аналіз макроекономічних показників показав, що розвиток економік країн ОЧЕС після рецесії 2008–2009 рр. супроводжується макроекономічними дисбалансами, низькою інвестиційною активністю та інфляційними процесами.

Зростання обсягів взаємної торгівлі країн ОЧЕС при переважанні продукції з низькою доданою вартістю, зокрема енергоносіїв та продукції чорної металургії, свідчить про зацікавленість у взаємній торгівлі та необхідність диверсифікації структури експорту на інноваційній основі.

За результатами SWOT-аналізу виявлено значний інноваційно-інтеграційний потенціал Чорноморського економічного співробітництва не тільки в межах регіону, але й на глобальному рівні. Водночас переваги ОЧЕС переважно належать до потенційних, не реалізованих повною мірою.

Системному усуненню слабких сторін, реалізації можливостей і скороченню зовнішніх загроз заважає відсутність загальної стратегії розвитку. Стратегія інноваційної конкурентоспроможності ОЧЕС в сучасних глобалізаційних умовах може стати інструментом посилення інноваційно-інтеграційного потенціалу країн та його впливу на результати функціонування економіки: продуктивність праці, якість життя, екологічне благополуччя на основі пріоритетів сталого розвитку.

Тому розробка і реалізація стратегії інноваційної конкурентоспроможності ОЧЕС та узгоджених з нею стратегій країн-учасниць є умовою ефективною інтеграції в глобальну економічну систему та участі в розподілі глобального доходу на умовах рівноправного партнерства.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. The Global Competitiveness Report 2014–2015: World Economic Forum. – 2014. – 565 p.
2. World Competitiveness Yearbook 2014. IMD–2014. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.imd.org/wcc/news-wcy-ranking/>
3. The Global Innovation Index 2014: Human Factor in Innovation / S. Dutta ed. – Johnson Cornell Univ., INSEAD and WIPO: Geneva, 2014. – 428 p.
4. Макогон Ю. В. Стратегічні інтереси України в ОЧЕС / Ю. В. Макогон // Стратегічні пріоритети: зб. наук. пр. – К.: НІСД, 2008. – №4(9). – С. 193–200.
5. Медведкин Т. С. Развитие национальной инновационной сферы Украины в условиях интеграции экономик стран ОЧЭС / Т. Медведкин // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. Сборник научных трудов. Свистов-Донецк: ДонНУ-СА «Д.А.Ценов». - 2006. - С. 390-393.
6. Медведкина, Е. А. Приоритетные направления сотрудничества стран ОЧЭС в контексте интеграции Украины в Европейский Союз / Е. А. Медведкина, М. В. Аксельрод. // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ: сб. науч. тр. / Донец. нац. ун-т. - Ливадия; Донецк: ДонНУ, 2007 - С.159-164.
7. Нікітіна М. Г. Чорноморський вектор геоелектронічної стратегії України в контексті розвитку глобальної регіоналізації : автореферат дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.02 / М. Г. Нікітіна; Донец. нац. ун-т. - Донецьк: 2012. - 44 с.
8. Хаджинов И.В. Сотрудничество Украины и Турции в рамках ОЧЭС/ И.В. Хаджинов // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ : сб. науч. тр. / Донец. нац. ун-т. – СА «Д.А. Ценов». – 2006. – С. 126-131
9. Научный потенциал государств-членов Организации Черноморского экономического сотрудничества [Малицкий Б.А., Кавуненко Л.Ф., Гончарова Т.В., Дингес М.], под ред А.П. Шпака, Б.А. Малицкого. – К.: Феникс, 2008. – 328 с.
10. Макогон, Ю. В. Сотрудничество Украины на Евразийском экономическом пространстве в причерноморской зоне / Ю. В. Макогон // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ: сб. науч. тр. / Донец. нац. ун-т. - Ливадия; Донецк : ДонНУ, 2007 - С. 22-38.
11. Юрій С. Національні економічні інтереси України: методологічні аспекти та рішення для регіону Чорноморського басейну / С. Юрій, Є. Савельєв // Вісник Тернопільського національного університету. – 2011. - № 5-2. – 2011. – С. 13-31.
12. Тараненко І. В. Стратегія формування інноваційно-інтеграційних конкурентних переваг країн в умовах циклічної світової динаміки / І. В. Тараненко // Стратегія розвитку України. Економіка. Соціологія. Право. – 2011. – №3. – С. 93–99.
13. The Worldwide Governance Indicators 2014: [Електронний ресурс]. – The World Bank, 2014 – Режим доступу: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>.
14. World Development Indicators 2014: [Електронний ресурс]. / World Bank, 2014. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators>.
15. Синергія Чорноморського регіону – нова пропозиція регіонального співробітництва. – Комісія Європейських співтовариств. Брюссель: 2007. – 15 с.: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com07_160_uk.pdf.
16. International Trade Center, UN COMTRADE. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legacy.intracen.org/marketanalysis/TradeMap.aspx>.

СТРАХОВЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО РЕГІОНУ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Тимчак М.В., к.е.н., доцент кафедри фінансів і банківської справи Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (Україна)

Тимчак М.В. Страхове підприємництво регіону: економічна сутність та особливості функціонування

У статті розглядається особливості страхового підприємництва регіону. В сучасних ринкових умовах господарювання страхування є невід'ємним елементом економіки держави. В розвинутих країнах воно є стратегічним сектором економіки, оскільки саме воно здатне знизити навантаження на витратну частину бюджету, спрямовану на відшкодування збитку при настанні природних та техногенних катастроф, залучення інвестицій в економіку, вирішення соціальних проблем суспільства. Світова практика не виробила більш ефективного та раціональнішого механізму захисту інтересів власників, аніж страхування. Саме воно являє собою об'єктивно необхідну частину економічних відносин у системі.

Основною діяльністю страхового підприємства є надання страхових послуг, без реалізації яких не можна формувати й розміщувати

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

страхові резерви, а також, в окремих випадках, здійснювати перестраховання.

Комерційні засади в організації страхової справи призводять до різних наслідків. Можна стверджувати, що мета – одержання прибутку в процесі страхової діяльності – є великим стимулом ефективного ведення страхової справи. З іншого боку, це об'єктивний фактор, який сприяє зростанню цін на страхові послуги для клієнтів страхових компаній.

Існують інші форми організації страхування, способи розкладки збитку господарчих суб'єктів, громадян, діяльність і характер занять яких пов'язаний з можливим впливом тотожних за характером і наслідками страхових ризиків, що проводять некомерційну діяльність. Однією з таких організаційних форм є товариства взаємного страхування.

Ключові слова: страхування, підприємництво, представництва, філія, страховик, страхувальник, страховий внесок, страхове підприємство, страховий ринок, страховий портфель.

Тымчак М.В. Страховое предпринимательство региона: экономическая сущность и особенности функционирования.

В статье рассматривается особенность страхового предпринимательства региона. В современных рыночных условиях хозяйствования страхования является неотъемлемым элементом экономики государства. В развитых странах оно является стратегическим сектором экономики, поскольку именно оно способно снизить нагрузку на расходную часть бюджета, направленную на возмещение ущерба при наступлении природных и техногенных катаклизмов, привлечения инвестиций в экономику, решение социальных проблем общества. Мировая практика не выработала более эффективного и рационального механизма защиты интересов владельцев, чем страхование. Именно он представляет объективно необходимую часть экономических отношений в системе.

Основной деятельностью страхового предприятия является предоставление страховых услуг, без реализации которых нельзя формировать и размещать страховые резервы, а также, в отдельных случаях, осуществлять перестрахование.

Комерческие принципы в организации страхового дела приводят к разным последствиям. Можно утверждать, что цель – получение прибыли в процессе страховой деятельности – является большим стимулом эффективного ведения страхового дела. С другой стороны, это фактор, который способствует росту цен на страховые услуги для клиентов страховых компаний.

Существуют другие формы организации страхования, способы раскладки ущерба хозяйственных субъектов, граждан, деятельность и характер занятий которых связан с возможным влиянием тождественных по характеру и последствиям страховых рисков, проводят некомерческую деятельность. Одной из таких организационных форм являются общества взаимного страхования.

Ключевые слова: страхование, предпринимательство, представительства, филиал, страховщик, страхователь, страховой взнос, страховое предприятие, страховой рынок, страховой портфель.

Tymchak M. The insurance business in the region: economic substance and details.

In the article the features of the insurance business in the region. In current market conditions insurance is an integral part of the national economy. In developed countries, it is a strategic sector of the economy, because it can reduce the load on the expenditure side of the budget designed to redress the occurrence of natural and man-made disasters, attracting investment into the economy, solving social problems. Worldwide experience has not developed a more efficient and rational mechanism to protect the interests of owners than insurance. That it is objectively necessary part of economic relations in the system.

The main activity of the insurance company is providing insurance services, without the implementation of which cannot form and place insurance reserves and in some cases, make reinsurance.

Commercial basis in the organization of insurance business lead to different results. It can be argued that the goal – making profit in the insurance business – a great incentive efficient conduct of insurance business. On the other hand, it is an objective factor that contributes to higher prices for insurance services for insurance companies.

There are other forms of insurance, how to layout the loss of economic entities, citizens, activities and nature of employment which is related to the possible influence of identical nature and consequences of insurance risks that carry non-profit activities. One of these organizational forms is a mutual insurance association.

Keywords: insurance, business, offices, a branch of the insurer, the insured, insurance premium, insurance company, insurance market, insurance portfolio.

Постановка проблеми. Слід відзначити, що термін «страхове підприємництво регіону» є новим терміном та не має широкого поширення в сучасній економічній літературі. Це є результатом відсутності ґрунтовних досліджень у цій сфері економічних відносин. Ця категорія є доволі складним терміном, що складається з понять «страхування», «підприємництво» та «регіон». На даний момент існує ряд визначень категорії «страхування» як у вітчизняній, так і у зарубіжній літературі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На початку ХХ ст. німецький вчений А. Манес представляв страхування, як вид економічної передбачуваності, та, водночас, як організацію, що ґрунтується на самодопомозі [6, С. 11]. Російський академік, дослідник напрямку страхування, К.Г. Воблий, ще за радянських часів розглядає страхування, як вид господарської діяльності на основі солідарності та передбачуваності, які мають на меті покриття майбутнього нестатку, який викликаний настанням страхового випадку [4, С. 17].

А. Вагнер під страхуванням розуміє господарську організацію, яка ліквідує чи зменшує шкідливі наслідки окремих непередбачуваних подій, що впливають на стан майна окремої особи шляхом розподілу їх на ряд випадків, котрим загрожує подібна небезпека, яка в дійсності ще не наступила.

Вітчизняний науковець Н. Внукова під страхуванням розуміє економічну категорію, що пов'язана з економічними відносинами в процесі створення і використання страхових фондів. На її думку страхування це: система економічних відносин, спрямованих на стабілізацію виробництва матеріальних благ, забезпечення стабільності й збалансованості майнових інтересів членів суспільства, економічні відносини з приводу створення і використання страхового фонду для організації страхового захисту майнових інтересів членів суспільства та економічні відносини з приводу створення і використання страхового фонду для організації страхового захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб при настанні страхового випадку, як спосіб відшкодування збитків за допомогою їх перерозподілу між особами страхової сукупності [10, С. 5].

Постановка завдання. Дослідження економічної сутності страхового підприємництва регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним суб'єктом страхування є страхова компанія. В сучасній економіко-правовій літературі поряд з терміном «страхова компанія» часто використовуються терміни «страховик», «страхова організація», «страхове підприємство». Причому всі вони отожднюються і характеризують діяльність юридичної особи, яка внесена до реєстру страховиків України та отримала відповідну ліцензію Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (надалі – Нацкомфінпослуг) на проведення страхової діяльності.

Страховик є підприємцем, внаслідок чого страхування є видом підприємництва. Бажання страховика надавати страховий захист виникає за умови впевненості в отриманні прибутку. Отримання позитивного фінансового результату від діяльності лежить в основі поведінки страховика.

Вітчизняний науковець Г.Л. Піратовський у своїй монографії «Страховий бізнес: управління розвитком» зазначає, що страхове підприємництво – це специфічний вид підприємницької діяльності, метою якого є: по-перше, захист майнових інтересів фізичних та юридичних осіб (страхувальників) за рахунок страхового фонду, сформованого учасниками страхових відносин (страховиком та страхувальниками); по-друге, реалізація економічних інтересів суб'єктів цієї діяльності (його засновників та акціонерів). На його думку суб'єктом страхового підприємництва є страхова компанія (страхова організація, страхове товариство, страховик) [7, С. 8].

Отже, в сучасній економічній науці розглядаються різні тлумачення страхового підприємництва, проте єдиних підходів до

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

розуміння не існує: в одних дефініціях не зазначається мета створення і функціонування страхового підприємства, в інших – навіть якщо й вказується мета діяльності страхового підприємства, проте механізм формування прибутку є неточним. Страхові компанії створюються з метою отримання прибутку та використання його в інтересах засновників за рахунок розміщення страхових резервів і надання послуг зі страхування, перестрахування та страхового посередництва [5, С. 17]. Як джерело прибутку перш за все розглядається розміщення страхових резервів, а вже потім – надання страхових послуг. Однак такий підхід до трактування суті страхового підприємства не можна вважати правильним, оскільки основною метою діяльності страховика є надання послуг зі страхування.

При дослідженні категорії страхового підприємства важливим є визначення його суб'єктів. У зв'язку з цим необхідно виділити основні ознаки, які притаманні страховим підприємствам: страхове підприємство – це установа фінансового типу; мета діяльності – отримання прибутку, що відрізняє страхове підприємство від товариства взаємного страхування (ТВС). Цю ознаку підкреслює твердження відомого німецького знавця страхової справи А. Манера: «...не стільки прагнення до єдності, скільки прагнення до наживи створило сучасну розвинуту страхову справу» [6, С. 30]; напрямками безпосередньої діяльності страхового підприємства можуть бути – страхування, перестрахування, фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням та управлінням страховими резервами.

Товариство взаємного страхування є специфічним суб'єктом страхового підприємства, що створюються фізичними та/чи юридичними особами з метою страхового захисту своїх майнових інтересів. Унікальність цього суб'єкта страхового підприємства помічена професором А. Манесом, який стверджував, що взаємні товариства притаманні виключно страховій галузі [6, С. 32].

В Україні правове регулювання діяльності товариств взаємного страхування є недосконалим, їх правовий статус чітко не визначений. Згідно з Постановою КМУ «Про затвердження Тимчасового положення про товариство взаємного страхування» [3] товариством взаємного страхування є юридична особа – страховик, створений згідно із Законом України «Про страхування» [1] з метою страхування ризиків його учасників. Тобто, товариство взаємного страхування – об'єднання фізичних і юридичних осіб, створене на основі добровільної угоди між ними для страхового захисту своїх майнових інтересів.

Товариство взаємного страхування (надалі - ТВС) є юридичною особою, яка не має комерційного характеру, тобто вона не ставить за мету одержання прибутку. Головною метою діяльності ТВС є страховий і соціальний захист, фінансова підтримка членів ТВС, а також захист майнових інтересів фізичних і юридичних осіб, що не є членами ТВС. Воно утворюється для страхування ризиків членів товариства. Тому й існує тотожність між членом товариства і страховиком, а відповідно між страховиком і страхувальником.

Діяльність ТВС як форма соціально-економічного захисту майнових інтересів громадян і суб'єктів господарської діяльності, заснована на принципах солідарної відповідальності, коли покриття збитку члена ТВС, пов'язаного зі страховим випадком, проводиться за рахунок внесків інших пайовиків, які вони вносять у статутний фонд ТВС і фонд страхового резерву.

За своєю суттю ТВС є спеціалізованим фінансово-кредитним закладом, діяльність якого виключно пов'язана з організацією страхового забезпечення членів і страхувальників ТВС, а також ефективного використання прибутку і внесків пайовиків ТВС та страхових резервів, створених у результаті надходження страхових платежів згідно з договорами страхування, що укладаються зі страхувальниками. Крім того, оскільки ТВС не мають на меті одержання прибутку, то практикується повернення прибутку пайовикам, як у вигляді частини пайового внеску, внесеного пайовиком, так і у формі розподілу надлишків надходжень (з різних джерел: або від власної страхової діяльності або від управління страховими активами товариства) [11, С. 267-268]. Необхідно зазначити, що ТВС можуть утворюватись як окрема структура, що займається страхуванням, в рамках існуючого страхового підприємства.

Необхідно зазначити, що Господарський кодекс України чітко відокремлює підприємство від будь-якої іншої діяльності, виділяючи комерційну господарську діяльність (підприємство) та некомерційну господарську діяльність. У ст. 3 ГКУ [2, С. 8] зазначається, що господарська діяльність, яка здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємством, а суб'єкти підприємства – підприємцями. Якщо господарська діяльність не ставить за мету одержання прибутку, то вона трактується як некомерційна господарська діяльність. Відповідно до цього основоположного у сфері господарської діяльності вітчизняного нормативно-правового акту робимо висновок, що коли йдеться про сукупність підприємств, які здійснюють діяльність з метою отримання прибутку, їх доцільно характеризувати як підприємницький сектор економіки. Коли ж надається характеристика стану та діяльності підприємств і організацій, які функціонують без мети отримання прибутку, доцільно стверджувати, що йдеться про некомерційний (непідприємницький) сектор економіки. Тому вважається, що ТВС не слід зараховувати до суб'єктів страхового підприємства, оскільки вони є некомерційним сектором економіки.

Доречним є здійснення класифікації суб'єктів страхового підприємства за організаційно-правовою формою. Вона передбачає виокремлення страхових підприємств залежно від форм власності та способу формування статутного капіталу.

Слід зауважити, що в залежності від форми власності можуть діяти такі страхові підприємства: підприємство, що діє на основі приватної власності учасників; державне підприємство, що діє на основі державної власності; підприємство, засноване на змішаній формі власності.

Відповідно до Закону України «Про страхування» [1] суб'єкти страхового підприємства створюються у формі господарських товариств (окрім товариств з обмеженою відповідальністю) і діють на основі приватної власності його учасників, при цьому учасників повинно бути не менше трьох. В окремих випадках може бути створено державну страхову компанію, власником якої є держава. Причому слова «державна», «національна» може використовуватись лише в назві саме такого суб'єкта страхового підприємства. В ГКУ [2, С. 97] зазначено, що організаційними формами підприємств є унітарні та корпоративні підприємства. Останні створюються двома або більше засновниками за їх спільним рішенням і ними є кооперативні підприємства, господарські товариства, засновані на приватній власності двох або більше осіб. Таким чином, страхові підприємства належать до корпоративних підприємств, які створюються у формі господарських товариств (крім ТВС, для яких кооперативна форма створення є найбільш оптимальною). Акціонерне товариство (приватне та публічне), товариство з додатковою відповідальністю, повне товариство, командитне товариство є такими, у формі яких сьогодні можуть створюватись вітчизняні страхові компанії.

Предметом безпосередньої діяльності філії страховика-нерезидента може бути лише страхування, перестрахування і фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням, що й характерне для національних страховиків.

За формою власності страхові підприємства поділяються на державні, приватні та змішані. Державним страховиком притаманна 100% участь держави в їх статутному капіталі. Такими установами були Держстрах та Інджстрах за часів УРСР та НАСК «Оранта» в роки незалежності. Незважаючи на те, що у 2005 році було продано останній пакет акцій держави в статутному капіталі підприємства, у назві компанії і досі збереглося слово «національна». Це є прямим порушенням ст. 2 Закону України «Про страхування». Приватними є такі страхові організації, учасниками (засновниками) яких є фізичні та/чи юридичні особи. Змішана форма характерна тим страховикам, акціонерами (пайовиками) якої є як фізичні та/чи юридичні особи з одного боку, так і держава з іншого. У страхових підприємствах змішаної форми власності істотним моментом є співвідношення часток, що належать державі та приватним структурам. Адже саме воно визначатиме, хто саме матиме вирішальний вплив на фінансово-господарську діяльність підприємства. На сьогодні в Україні відсутні страховики з державною та змішаною формою власності.

Враховуючи масштаби охоплення територій страховими послугами, необхідно виділити географічні межі діяльності страхових підприємств. Під територіальними межами страхового підприємства доцільно розуміти територію зі сферою взаємовідносин купівлі-продажу послуги, в межах якої за звичайних умов страхувальник може легко задовольнити свій попит на страховий захист і яка може бути, як правило, територією держави, області, району, міста тощо або їхніми частинами.

Локальні страхові підприємства здійснюють свою діяльність лише в межах певного(их) муніципалітету(ів) та/чи адміністративного(их) району(ів). Регіональні страхові компанії проводять діяльність на регіональному страховому ринку, територіальні

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

(географічні) межі якого охоплюють територію одного регіону або його частини [109]. Міжрегіональні страховики здійснюють діяльність на території кількох регіонів або частин кількох регіонів, або регіонів і частин інших регіонів [109]. Національні страхові підприємства присутні у переважній більшості регіонів України, тобто майже на всій території держави, через мережу структурних підрозділів. Міжнародні страхові компанії проводять свою діяльність у багатьох країнах світу, виступаючи рушійною силою глобалізаційних процесів на страхових ринках держав.

До суб'єктів страхового підприємництва не належать об'єднання страховиків, які є учасниками страхового ринку. Вони створюються страховими підприємствами на добровільній основі для задоволення спільних інтересів, координації їх діяльності, захисту їх інтересів і здійснення спільних програм. Згідно зі ст. 13 Закону України «Про страхування» [1] із законодавством об'єднання страховиків не може займатися страховою діяльністю, априорі, не є суб'єктом страхового підприємництва.

Страхові підприємства є особливими учасниками ринку, оскільки мають підвищені зобов'язання перед населенням і підприємствами, надаючи їм захист від настання несприятливих подій і гарантії з відшкодування збитку, завданого застрахованому об'єкту. При цьому свою діяльність вони можуть здійснювати в усіх регіонах держави, шляхом відкриття структурних підрозділів. Розгалужена мережа структурних підрозділів дозволяє страховому підприємству проводити діяльність в усіх без винятку регіонах України.

Останнім часом спостерігається активне просування як національних, так і транснаціональних страхових компаній на регіональні страхові ринки, внаслідок чого регіони стають важливими суб'єктами ринкових відносин. Враховуючи, що національна економіка України є інтегрованою цілісною системою її регіонів, розвиток страхового підприємництва в державі залежить від успішної діяльності страховиків на регіональних страхових ринках. Рівень розвитку страхового підприємництва в регіонах України безпосередньо залежить від соціально-економічного стану останніх.

У зв'язку з цим необхідно уточнити зміст категорії страхового підприємництва регіону: страхове підприємництво регіону – це сукупність суб'єктів страхових відносин певного регіону, яка на платній основі бере на себе відповідальність здійснити виплату страхового відшкодування страхувальнику. При цьому вважається, що визначним фактором, який впливає на визначення «регіональності» суб'єкта підприємництва є регіон збору страхових премій. На відміну від деяких науковців [101, С. 60], які акцентують увагу на тому, що джерелом страхових надходжень є відповідний регіон і страхове покриття поширюється на страхувальників цього регіону, слід зазначити, що страхове покриття може поширюватися і за межі регіону збору премій. Аргументом на користь цього твердження є те, що страхувальник може придбати страхову послугу, об'єкт страхування якої може знаходитись в іншому регіоні (при майновому страхуванні чи страхуванні життя), або страховий випадок може настати в останньому (при страхуванні відповідальності: ОСЦПВВТЗ, «Зелена картка», інші види відповідальності). Тобто основним пріоритетним завданням функціонування страхових компаній в регіоні є задоволення економічних потреб підприємств, установ, організацій та громадян (фізичних осіб) в страхових послугах та надання страхового захисту.

Водночас, вважаємо за необхідне ввести в науковий обіг поняття страхового портфелю регіону. Адже, незважаючи на те, що поняття «страховий портфель» у спеціалізованій літературі розглядається стосовно страхової компанії [12, С. 85], що характеризує рівень розвитку страхових операцій компанії, можна проводити аналіз «страхового портфеля» страхового ринку регіону. Під страховим портфелем регіону слід розуміти фактичну кількість застрахованих об'єктів або діючих договорів на конкретній території суб'єктів страхового підприємництва. Таке трактування дозволить відобразити територіальну складову з метою оперування поняттям страхового портфеля регіону. У літературі виділяють такі типи страхового портфеля: агресивний, консервативний, помірно-консервативний, що дозволяють виявити ступінь ризику. А такі види портфеля, як збалансований, класичний і спеціалізований [176, С. 86], дають оцінку страхового портфеля з погляду домінуючого складового того або іншого виду страхування. Однак більший інтерес викликає характеристика страхового ринку регіону в сполученні виду й типу страхового портфеля, що у свою чергу відображає стратегію розвитку страхового ринку залежно від поставленої мети.

Важливо зазначити, що згідно з Господарським, Цивільним кодексами та Законом України «Про страхування» страхові підприємства мають право створювати на території України та за її межами структурні підрозділи, що здійснюють свою діяльність на території України відповідно до чинного законодавства України. Наявність філіальної мережі значно посилює фінансову стабільність страхового підприємства. Це є результатом сутності страхування, адже однією з головних ознак останнього є перерозподіл збитку між територіями.

Позитивний ефект територіальної розкладки збитку, як правило, є результатом створення мережі структурних підрозділів на всій території держави, що досягається з таких причин [10, С. 124]: імовірність того, що в результаті одного страхового випадку витрати будуть здійснені всіма учасниками страхування, є мінімальною; страховий ризик, пов'язаний із розбіжностями в економіко-географічному розташуванні регіонів, є також диференційованим; внаслідок наведених вище причин страховий портфель підприємства при наявності розвиненої мережі структурних підрозділів стає менш ризикованим та диверсифікованим.

Фінансова стабільність страхового підприємства підвищується за рахунок можливості маневрування ресурсами структурних підрозділів, перерозподілом їх між останніми в різних регіонах, у випадку, коли одне з них терміново має потребу в коштах для здійснення страхової виплати. Оскільки всі кошти філій включені в обіг головного офісу, воно дозволяє ефективно ними розпоряджатися з метою виконання зобов'язань перед страхувальниками.

Наявність регіональної мережі відіграє важливу роль у розвитку страхових підприємств, водночас вона має велике значення й для самих регіонів, у яких вони діють. Відкриття структурних підрозділів стимулює розвиток місцевого страхового підприємництва шляхом посилення конкуренції на ньому.

Нацкомфінпослуг виділяє такі форми структурних підрозділів страховиків: філії, дирекції, відділення, представництва.

До суб'єктів страхового підприємництва регіону слід віднести зареєстровані в регіоні страхові компанії, структурні підрозділи страховиків інших регіонів, а також філії страховиків-нерезидентів, можливість створення яких у майбутньому є результатом вступу України до СОТ.

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити наступні висновки:

1. страхове підприємство – це установа фінансового типу, яка надає послуги фізичним та юридичним особам щодо страхового захисту їх майнових інтересів із метою отримання прибутку. Виходячи з наведеного вище, можна зробити висновок про те, що страхування є предметом діяльності відокремлених суб'єктів підприємницької діяльності (страховиків) з метою отримання прибутку;
2. страхові підприємства є структурними елементами страхового ринку держави, адже вони пропонують страхові послуги саме в останньому.
3. страховий ринок – це особливе соціально-економічне середовище, визначена сфера економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, формується пропозиція і ціна на страхові послуги;
4. за масштабом охоплення територій страхові підприємства поділяються на локальні, регіональні, міжрегіональні, національні (загальнодержавні) та транснаціональні.
5. наведені в дослідженні суб'єкти страхового підприємництва регіону є невід'ємними елементами регіонального страхового ринку. Успішність функціонування перших залежатиме від заходів регулювання як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про страхування», №85/96-ВР від 07 березня 1996 року– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=85>.
2. Господарський кодекс України: Коментар/ За заг. ред. Н.О. Санихметової. – Х.: Одиссей, 2004. – 848 с.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

3. Постанова КМУ «Про затвердження Тимчасового положення про товариства взаємного страхування» №132 від 1 лютого 1997 року. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу – <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
4. Вобльї К.Г. Основы экономики страхования [Репринтное издание] / К.Г. Вобльї.–М.: Издательский центр “Анkil”, 1995. – 232 с.
5. Залетов О. Специфика страхового рынка Украины / О. Залетов// Галицькі контракти. Додаток «Конкретно о страховании в Украине». – 2001. – №36. – С.15-18.
6. Маньсь А. Основы страхового дьла (переводь съ ньмецкаго под редакцией и съ дополнениями) / Под ред. М.И.Ушакова/ А. Манес. – С-Петербург: Изданіе – М.В. Кечеджи-Шаповалова, 1909.
7. Піратовський Г.Л. Страховий бізнес: управління розвитком: монографія/ Г.Л. Піратовський. – К.: Київ. нац. торг-екон. ун-т., 2006. – 254 с.
8. Пойда-Носик Н.Н. Страхове підприємництво регіону: сучасний стан і перспективи розвитку: монографія/ Н.Н. Пойда-Носик, Р.Й. Бачо. – Ужгород: Мистецька Лінія, 2010. – 232 с.
9. Розпорядження Антимонопольного комітету України «Про затвердженн Положення про складання та веден япереліку суб'єктів природних монополій» від 12 грудня 2006 року N 537-р.– [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1358-06>.
10. Страхування: теорія та практика: Навч.пос./ За загальною редакцією д.е.н., проф. Н.М. Внукової. – 2-ге видання, перероблене та доповнене. – Харків: Бурун Книга, 2009. – 656 с.
11. Стрельбіцький П.А. Товариства взаємного страхування: зародження, розвиток, становлення / П.А. Стрельбіцький // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2004. - №13. –С. 264-272.
12. Яшина Н. М. Страховой портфель как основа обеспечения финансовой устойчивости страховой организации / Н.М. Яшина // Финансы и кредит. – 2007. – № 20/260. – С. 84-86.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЧЕРКАСЬКОГО РЕГІОНУ

Ткаченко Ю.С., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту Черкаського державного технологічного університету (Україна)

Жук О.С., здобувач кафедри менеджменту Черкаського державного технологічного університету (Україна)

Ткаченко Ю.С., Жук О.С. Оцінка ефективності програм соціально-економічного розвитку черкаського регіону

У статті розглянуто діючі програми та плани, які забезпечують ефективний розвиток регіону. Відображено діючі на сьогодні стратегії і плани, які ґрунтуються на трьох напрямках (векторах) розвитку: якість життя населення регіону, конкурентоспроможність регіону та інвестиції. Розглянуто основний довгостроковий план розвитку регіону «Стратегія соціально-економічного розвитку Черкаського регіону до 2015 року». Цей документ найбільш широко охоплює всі напрями життєдіяльності регіону. Для вирішення нагальних проблем розвитку економіки та соціальної сфери та з метою досягнення стратегії розвитку регіону кожного року розробляються безліч програм, зокрема, в статті представлена «Програма економічного і соціального розвитку Черкаської області на 2014 рік». Проаналізовано програму «Стратегія розвитку Черкаського регіону до 2020 року», яка на сьогодні в регіоні розробляється. Вона характеризується впровадженням нових заходів щодо співпраці влади, бізнесу та науки.

Ключові слова: програма, план, стратегія, конкурентоспроможність, соціально-економічний розвиток, потенціал регіону.

Ткаченко Ю.С., Жук О.С. Оценка эффективности программ социально-экономического развития черкаского региона

Рассмотрены действующие программы и планы, которые обеспечивают эффективное развитие региона. Отражено действующие на сегодня стратегии и планы, которые основываются на трех направлениях (векторах) развития: качество жизни населения региона, конкурентоспособность региона и инвестиции. Рассмотрены основной долгосрочный план развития региона «Стратегия социально-экономического развития Черкаского региона до 2015 года». Этот документ наиболее широко охватывает все направления жизнедеятельности региона. Для решения неотложных проблем развития экономики и социальной сферы и для достижения стратегии развития региона ежегодно разрабатываются множество программ, в частности, в статье представлена «Программа экономического и социального развития Черкаской области на 2014 год». Проанализированы программу «Стратегия развития Черкаского региона до 2020 года», которая на сегодняшний день в регионе разрабатывается. Она характеризуется внедрением новых мер по сотрудничеству власти, бизнеса и науки.

Ключевые слова: программа, план, стратегия, конкурентоспособность, социально-экономическое развитие, потенциал региона.

Tkachenko Yu., Zhuk O. Evaluation of the effectiveness of programs of socio-economic development of Cherkasy region

The article reviews the current programs and plans that ensure the effective development of the region. Displaying the current world strategies and plans that are based on three areas (vectors) development: quality of life in the region, the region's competitiveness and investment. Consider the basic long-term development plan for the region «Strategy of socio-economic development of Cherkassy region by 2015». This document is most commonly covers all areas of life in the region. To solve the pressing problems of economic and social development and to achieve regional development strategy each year developed a variety of programs, particularly in the paper the «Program of economic and social development of Cherkassy region in 2014». The analysis program «Development Strategy Cherkassy region by 2020», which is currently being developed in the region. It is characterized by the introduction of new measures for cooperation between government, business and science.

Keywords: program, plan, strategy, competitiveness, social and economic development potential of the region.

Постановка проблеми. Останнім часом в Україні спостерігається приріст комплексу кризових явищ, які полягають в неспроможності держави упродовж років провести базові необхідні структурні, перш за все економічні і соціальні, реформи. Одним із визначальних чинників у цій ситуації є незбалансованість, а подекуди й відсутність пріоритетів національної та регіональної політики держави, які встановлюються відповідними програмними документами кожного року. Тому сьогодні важливе місце в економіці країни та регіону посідають різноманітні програми соціально-економічного розвитку, вони визначають цілі та стратегію вирішення економічних і соціальних проблем розвитку, та є комплексною системою ефективних шляхів і конкретних заходів у досягненні цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку регіонів та державної регіональної політики розглядаються провідними вітчизняними вченими: О. Бойко-Бойчук, З. Варналій, В. Воротін, М. Долішній, М. Лендєл, М. Пухтинський, С. Романюк, В. Рубан, В. Семиноженко, В. Симоненко та ін. Питання розвитку регіонів та ролі у регулюванні їх економічного та соціального стану досліджувалися такими науковцями, як О. І Амош, В. Г. Бодрова, В. М. Гець, В. М. Олуйко, А. Г. Мазур, В. В. Юрчишин, В. І. Пила, Н. Р. Нижник, та інші.

Виділення невирішеної проблеми. Основними проблемами державного регулювання регіонального розвитку є: зростання диспропорцій розвитку регіонів, структурна розбалансованість та структурна невідповідність економік регіону стратегічним напрямкам їхнього розвитку, проблеми репресивності окремих регіонів [1, с. 126]. Звичайно, вони потребують негайного вирішення. Державне регулювання при цьому відіграє визначальну роль, адже воно забезпечує всі передумови для усунення даних проблем за допомогою створення програм соціально-економічного розвитку регіонів. Дуже важливою є їх розробка з урахуванням особливостей регіонів, соціальної сфери, стану розвитку економіки.